

persoon en producten, beschouwt Andy Warhol als zijn eigenlijke Magnus Opus. De opschudding die Warhol veroorzaakt heeft is het gevolg van de confrontatie van de wereld met zichzelf, die gestalte kreeg in de persoon Andy Warhol.

Het morele, profetische aspect van Warhol is door hemzelf herhaaldelijk ontkend. De weergaves van de banaliteiten van de hoogontwikkelde productiemaatschappij impliceren geen afkeuring daarvan. In Europa is echter aan deze misvatting naar mijn mening een groot deel van zijn erkenning te danken. De vermeende ironie van Warhol is zo langzamerhand een welgemeend propageren geworden van een levensstijl, die onpersoonlijk en materialistisch is.

Het boek The philosophy of Andy Warhol (from a to b & back again)

ventileert niets meer dan een verveeld en oppervlakkig cynisme, gevat in een hier en daar amusante ironie, maar daarom niet minder serieus. De functie van criticaster van de kapitalistische samenleving, (Andy Warhol van linkerszijde vaak toegedicht) is door Warhol nooit gewenst. Integendeel, de geest die spreekt uit Andy Warhol's Interview, (the monthly glamour gazette), neigt eerder naar beschaafd, in kleine kring koketteren met fascisme.

Y.K.

Literatuur

Crone, R. Andy Warhol. Hamburg, 1970.

Adams Green, S. Andy Warhol. Philadelphia, 1965.

Gidal, P. ANDY Warhol, films and paintings. London, 1970.

Warhol, A. The philosophy of Andy Warhol (from a to b & back again). N.Y. 1975.

"DE SOVJET-UNIE HAALT '1984 WEL'"

Interview met A. Sinjavski door:

Hendrik de Jong (voor de GPD)

Andrei Donatowitsj Sinjavski werd in 1925 geboren. Zijn vader, al vóór 1917 een actief revolutionair, was een idealistisch partijlid en werd zoals zovelen in 1951 gearresteerd. Zijn zoon ontwikkelde zich in de jaren vijftig tot een gezaghebbend literair criticus in de Sovjet-Unie. Begin 1966 werd Sinjavski wereldnieuws, omdat tegen hem en zijn collega-vriend Daniel een proces werd aangespannen.

Hun 'misdad' bestond hieruit, dat zij onder pseudoniem een aantal verhalen in het buitenland hadden gepubliceerd, die de Sovjet-censuur niet had doorgelaten. Sinjavski en Daniel werden tot respectievelijk zeven en vijf jaar dwangarbeid veroordeeld wegens "anti-Sovjet-propaganda en -agitatie". Enige tijd geleden kregen Sinjavski en zijn vrouw toestemming om naar het buitenland te vertrekken. Tegenwoordig wonen zij in Parijs.

-In uw studententijd was u een overtuigd lid van de Komsomol

(de communistische jeugdbond). In het proces van 1966 beschrijft u uzelf als een "niet-marxist". Kunt u iets

(de communistische jeugdbond). In het proces van 1966 beschrijft u uzelf als een "niet-marxist". Kunt u iets vertellen over de redenen, die tot deze verandering in uw denken hebben geleid?

Sinjavski: "Ik was een overtuigd marxist in mijn jeugd. Als student maakte ik bewust de periode 1946-1953 mee. Dit was de tijd van de ideologische zuiveringen onder Stalin. Kunstenaars, schrijvers, musici, joden en andere groepen werden heftig vervolgd. Het waren deze vervolgingen, die mij aan het twijfelen brachten. Kunst en literatuur zijn voor mij het belangrijkste in het leven. Daarom waren deze gebeurtenissen een zware klap voor mij. In de tijd, dat ik als schrijver onder het pseudoniem Abram Tertz begon, was ik geen marxist meer."

-Hoe was uw reactie en die van vele andere intellectuelen op de destalinisatie-rede van Chroesjtsjov op het 20e partijcongres in 1956?

"Voor veel mensen was deze rede over het stalinistische verleden het keerpunt in hun leven. Voor mij kwam de toespraak van Chroesjtsjov niet erg onverwachts. Al voor de dood van Stalin in 1953 had ik veel dingen,

die gebeurden, begrepen. De destalinisatie-rede was voor mij een bevestiging van wat ik allang dacht. Mijn eerste verhaal "Het proces begint" (een felle aanval op de tirannie van de bureaucratische politiestaat, HdJ) had ik dan ook al voor het 20e partijcongres geschreven".

-Wat ziet u als de belangrijkste verschillen tussen het Chroesjtsjovtijdperk en het Brezjnevtijdperk?

"Ik ben geen politicus en dus geen deskundige op dit gebied. Maar volgens mijn persoonlijke mening was er in Chroesjtsjov de meest liberale regeringsleider geweest, die we hebben gehad. De nieuwe periode, het Brezjnev-regime dus, wordt gekenmerkt door stabilisatie en de neiging tot terugkeer naar de Stalintijd".

-Welke motieven hebben volgens u een rol gespeeld bij de autoriteiten om in het proces Daniel-Sinjavski de maximale straf tegen u uit te spreken? Wilden de autoriteiten een afschrikwekkend voorbeeld stellen voor andere schrijvers?

"Ze wilden inderdaad de schrijversbeweging en het illegaal verspreiden van literatuur onderdrukken. Maar het proces tegen ons heeft voor de autoriteiten averechts gewerkt, want hierdoor werd juist de democratische beweging op gang gebracht. Tevens was het proces een poging om de Stalin-tijd weer in ere te herstellen. Ook dat is hun niet gelukt. Niet wij, maar de regering heeft het proces verloren!".

-Heeft het u erg veel moeite gekost om in uw kamptijd overeind te blijven?

"Lichamelijk was het kamp-leven ontzettend zwaar, maar psychisch was het een rijke tijd".

-Uw vrouw schreef u in haar brieven het complete oeuvre van de

dichter Ossip Mandelstam.

Mevrouw Sinjavski: "Om de censuur te misleiden deed ik alsof de gedichten van Mandelstam mijn eigen gedichten waren, die ik aan mijn man schreef".

Sinjavski: "Omdat ik wist dat mijn vrouw helemaal nooit gedichten schreef, dacht ik eerst dat ze gek was geworden".

-Waarom hebben de machthebbers u naar het buitenland laten gaan, denkt u?

"De regering is niet erg gebrand op een schandaal. Ze moesten iets met mij doen, want ik ging door met schrijven en publiceren. Er moest dus een besluit genomen worden. De regering heeft toen een soort middenweg gekozen door mij te laten vertrekken, zoals ze trouwens met zoveel schrijvers zoals Maximov, Nekrasov en Galitsj hebben gedaan".

-Het huidige Sovjet-regime lijkt af en toe een zigzag-koers te varen in zijn beleid ten opzichte van oppositionele stromingen. Enerzijds werd nog onlangs toestemming verleend voor een tentoonstelling van moderne beeldende kunstenaars in Moskou, anderzijds werden Sacharov en andere oppositionele figuren scherp aangevallen. Zou dit, volgens u, erop kunnen wijzen, dat er in de partijtop verschil van mening bestaat over het te voeren beleid jegens de oppositie? Of zijn deze concessies maar schijn?

"Die tweeslachtigheid is zuiver een tactiek die de regering voert. Het wezen van die tactiek is erop gericht te suggereren, dat er stabiliteit is. Daarom worden repressieve maatregelen verzwakt door kleine milde gebaren aan de andere kant. Dat wordt gedaan met het oog op de publieke opinie in het Westen, opdat het Westen niet te erg zal schrikken. Het doel van die maatregelen is de indruk te wekken dat het regime niet alleen mensen onderdrukt maar ook humaan kan zijn. Ik geloof niet, dat er een ernstige tweestrijd in de partijtop aan de gang is. Er zitten in de partijtop geen mensen met een liberale opvat-

stelling is dus zuiver taktiek en geen gevolg van het feit, dat iemand in de partijtop nu zo verschrikkelijk geïnteresseerd is in een moderne kunstenaar. Daarom is de aandacht in het Westen ontzettend belangrijk met het oog op de repressie jegens dissidenten."

-Wat is de invloed van de ontspanningspolitiek op de positie van de dissidenten in Rusland? Worden zij de dupe van de akkoorden van Helsinki?

"De uiterlijke ontspanning tussen Oost en West gaat gepaard met een versterking van de onderdrukkingsmiddelen tegen de dissidenten. Ontspanning naar buiten toe betekent nog geen interne ontspanning. De toestand in de Sovjet-Unie verslechtert juist."

-Deelt u de mening van Amalrik, dat de dissidenten in Rusland tamelijk geïsoleerd staan en nauwelijks kunnen rekenen op enige steun van de meerderheid van de bevolking?

"Ik ben het daarmee niet eens. Ik vind, dat de dissidentenbeweging niet zomaar een klein afzonderlijk groepje is, maar een brede beweging. De dissidentenbeweging is niet zo beperkt, want ze dringt door tot alle lagen van de bevolking. Een dissident is niet noodzakelijkerwijs iemand, die politieke oppositie voert maar iemand die anders denkt dan de regering. Hij hoeft niet speciaal politiek gericht te zijn. Het Sovjet-regime bestrijdt echter iedere dissident op grond van politieke overwegingen.

Een dissident is het beste te vergelijken met een ketter. Hij durft op zijn eigen manier ergens over te denken, maar het regime staat niet toe, dat iemand op welke manier dan ook er een afwijkende mening op na houdt. Dit soort onafhankelijk denkende mensen treft men niet speciaal onder intellectuelen aan, maar ook onder boeren en arbeiders".

-Er bestaan onder de leidende dissidenten verschillen van mening. Zo zijn Solzenitsjin, Medvedev en Sacharov het op verschillende punten niet met elkaar eens. Met wie van deze drie figuren voelt u zich het meest verwant?

"De dissidenten vormen een erg bonte beweging; ze zijn niet verenigd in één partij met één programma. Ik vind dat een erg positief punt. Uiteindelijk zijn de mensen in Rusland dan toch verschillend gaan denken. Het zou erg jammer zijn, als de dissidenten één partij zouden gaan vormen, zoals de Russische communistische partij. Ik heb net gehoord dat er in Nederland zoveel verschillende politieke partijen en meningen bestaan. Ik vind dat dat ook in Rusland het geval zou moeten zijn.

Omdat ik geen politieke activist ben, kan ik niet zeggen, met wie van deze drie mensen ik mij politiek het meest verwant voel. De laatste tijd voel ik mij sterk aangetrokken tot de positie van Sacharov. Niet omdat ik zijn programma deel, maar juist omdat het wezen van de positie van Sacharov is, dat hij zich erg tolerant opstelt ten opzichte van verschillende meningen. Sacharov verdedigt ieder willekeurig mens in Rusland, die lijdt onder zijn overtuiging. Hij verdedigt zowel baptisten, rooms-katholieke Litauers als Duitsers, die weg willen uit Rusland. Een dergelijke stellingname lijkt mij heel erg vruchtbaar. Wat Rusland het meest nodig heeft, is verdraagzaamheid tegenover verschillende ideeën. Rusland moet uiteindelijk leren verdraagzaam te zijn. Het gaat niet om de vraag: hoe moeten we mensen tot overtuigde communisten maken, maar hoe moeten we mensen leren na te denken!"

-Wat vindt u van de steun en de aandacht, die het Westen aan de dissidenten verleent?

"Die steun is natuurlijk altijd te weinig. Het gaat hierom: de aandacht van het Westen heeft invloed op het lot van individuen in Rusland. Deze aandacht is als het ware een verdediging van mensen in Rusland. Maar als iemand, die in Rusland vervolgd wordt, niet bekend is, is zijn lot veel zwaarder. Alleen de bekenden worden erdoor geholpen. Zo kan de aandacht van het Westen sommige mensen redden en dat is natuurlijk altijd uitstekend".

-Haalt de Sovjet-Unie 1984?

"Ik ben een pessimist. Ik ben dan ook niet geneigd optimistische prognoses voor de toekomst te geven. Ze halen

WIJ BOEKHANDELAREN VAN S.B. KUNNEN

WAT HET BOEK BETREFT EEN HOOP VOOR U DOEN!

PROBEER HET MAAR EENS.

STANDAARD BOEKHANDEL

De moderne zaak met
de klassiek service

ZWANESTRAAT 41-43 GRONINGEN TEL. 126749

WERKEN VAN PROF.DR. JOHAN HUIZINGA

HERFSTTIJ DER MIDDELEEUWEN

XX+398 pag., geb., geill., 12e druk ISBN 90 01 409075

Een kritische cultuurstudie over gedachten en levenspatronen van de 14e en 15e eeuw in Frankrijk en de Nederlanden. In een 17-tal hoofdstukken geeft de auteur een boeiende kijk op beide eeuwen alsook op de factoren die uiteindelijk tot de ondergang hebben geleid.

HOMO LUDENS XII+209 pag., ing. fl. 26,25, 6e druk ISBN 90 01 409040

Centraal in dit werk staat de vraag of de mens naast *homo sapiens* en *homo faber* niet even wezelijk een *homo ludens*, een spelende mens is. De auteur ontvouwt een cultuurbeschouwing welke gebaseerd is op de gedachte dat menselijke beschaving opkomt en zich ontplooit in spel, als spel.

NEDERLAND'S BESCHAVING IN DE ZEVENTIENDE EEUW

XIII+176 pag., geb., geill., fl. 34,25 4e druk ISBN 90 01 40911 3

Het bekende boek van de befaamde Leidse historicus, in luxe uitvoering met o.m. 28 zwart-wit illustraties en 4 afbeeldingen in kleur. Aangevuld met de uit 1925 daterende rede 'Hugo de Groot en zijn eeuw'.

OOK VERKRIJGBAAR BIJ DE BOEKHANDEL

H. D. Tjeenk Willink bv

Groningen